

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΕΓΚΩΜΙΟΝ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΣΤΕΦΑΝΟΝ ΤΟΝ
ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ

Επεδήμησε Χριστός τω κόσμω εις σωτηρίαν, και μετ' αυτόν εβλάστησαν οι καρποί της Εκκλησίας. Έλαμψεν ο μάρτυς της αληθείας, και συνέλαμψαν οι μάρτυρες της μεγάλης οικονομίας. Ηκουλούθησαν οι μαθηταί τω Διδασκάλω, τοις Κυριακοίς ίχνεσιν οδεύοντες· μετά Χριστόν οι Χριστοφόροι· μετά τον ήλιον της δικαιοσύνης οι φωστήρες της οικουμένης· και πρώτος μεν ημίν ο Στέφανος ήνθησεν, ουκ εκ των Ιουδαϊκών ακανθών πλακείς, άλλ' εκ της εκκλησιαστικής ευθηνίας πρώτος καρπός τω Κυρίω προσενεχθείς. Ιουδαίοι μεν γαρ στέφανον εξ ακανθών πλέξαντες, τη κεφαλή του Σωτήρος επέθηκαν, αξίους της κακής γεωργίας αυτών τους καρπούς επιδειξάμενοι τω Δεσπότη του αμπελώνος, ως δια της

προφητείας προανεφώνει, λέγων· «αμπελών Κυρίου Σαβαώθ, οίκος του Ισραήλ εστί, και ο άνθρωπος Ιούδα, νεόφυτον ηγαπημένον. Έμεινα του ποιησαι σταφυλήν, εποίησε δε ακάνθας». Οι δε της ευαγγελικής αληθείας εργάται πρώτον προοίμιον ευσεβείας και πρώτην απαρχήν της γεωργίας Στέφανον τον άγιον άνδρα προσφέρουσι τω Δεσπότη, οία δη τινά στέφανον αληθώς εκ πολλών και διαφόρων αρετών συνηρμοσμένον. Πρώτον μεν γαρ ο θυμάσιος ούτος ανήρ την των χηρών επιμέλειαν επιστεύετο, μαρτυρηθείς κρίσει και εκλογή των αποστόλων ανήρ είναι πιστός και πλήρης Πνεύματος αγίου, έπειτα δυνάμει πνευματικής σοφίας. Και γαρ τω θείω λόγω τοσαύτην υπέρ του κηρύγματος συνηγορίαν επεδείκνυτο, ως και μεγάλα τα θαύματα της θείας ενεργείας συντρέχειν αυτού ταις διδασκαλίαις. «Στέφανος», γαρ φησί, «πλήρης πίστεως και δυνάμεως, εποίει σημεία μεγάλα». Ου γαρ εδικαίωσεν εμπόδιον αυτώ τι γενέσθαι τη περί τας

χήρας σπουδή, αλλά και ταύτης είχετο προθύμως, κακείνης ουκ απελιμπάνετο· και ην επ' αυτώ μέγα το θαύμα και φιλοπόνου διανοίας πλεονέκτημα. Χήρας επιστεύετο, και ψυχάς ενεπορευέτο, τας μεν άρτω τρέφων, τας δε λόγω παιδεύων, και ταις μεν σωματικήν τράπεζαν προτιθείς, ταις δε πνευματικήν εσίαν προβαλλόμενος.

Ην γαρ ανήρ αγαθός και πλήρης Πνεύματος αγίου, αγαθότητι μεν της γνώμης, των πενήτων την λειτουργίαν υφιστάμενος, παρρησία δε και δυνάμει του Πνεύματος τους εχθρούς της αληθείας επιστομίζων. Πάσι γουν αντέκρουε και πάντας τω λόγω της αληθείας κατηγωνίζετο, λογισμούς καθαιρών και παν ύψωμα επαιρόμενον κατά της γνώσεως του Θεού. Τοσαύτη δε αυτώ ισχύς του λόγου παρήν, ως κατά την μαρτυρίαν της αγίας Γραφής, μηδένα δύνασθαι αντιστήναι τη σοφία και τω Πνεύματι ώ ελάλει. Άλλ' επί το συνέδριον ήγετο της απιστίας ο κήρυξ της αληθείας· δει γαρ ημάς ούτω

παραδραμόντας τῷ Πρωτομάρτυρι τὴν οφειλομένην ἀποδοῦναι, ἣν χθες ἀποπληρῶσαι τὸ ἀσθενές τοῦ σώματος οὐκ ἐπέτρεψε, καὶ σήμερον τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις τὴν οἰκείαν μνήμην ἀποπληρῶσαι. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἡμέραις οὐδέ χρόνοις τὰ τῶν ἀγίων ἐγκώμια περιορίζεται· «εἰς μνημόσυνον», γὰρ φησὶν, «αἰώνιον ἔσται δίκαιος»· ἔπειτα δὲ, οἷς οὐ διαιρεῖται τὰ τῆς γνώμης. Οὔτε τοίνυν μάρτυρες ἄνευ ἀποστόλων, οὔτε πάλιν ἀπόστολοι χωρὶς ἐκείνων. Διδάσκαλοι μὲν γὰρ μαρτύρων ἀπόστολοι, εἰκόνες δὲ τῶν ἀποστόλων οἱ μάρτυρες. Εἰκόνα γοῦν τῆν ἐκείνων καὶ τὸν χαρακτήρα φέρων ὁ μακάριος Στέφανος σταυρόν, καὶ διὰ τοῦ θανάτου πρῶτος τοῦ μαρτυρίου τὸν στέφανον ἐνεδύσατο. Ἄλλ' ὅμως διὰ τῆς υπομονῆς τοῦ μαρτυρίου τοὺς διδασκάλους ἀπεσέμνυνε καὶ γέγονεν ἀληθῶς στέφανοις· στέφανος γὰρ τῶν καλῶν διδασκάλων οὐκ ἦν τιμὴ τῆς εὐφημίας, ἀλλ' ἦν προκοπὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὡσπερ γοῦν Κορινθίοις γράφων ὁ θεῖος Ἀπόστολος φησὶν· «ἀδελφοί μου

αγαπητοί και επιπόθητοι, χαρά και στέφανός μου, ούτω στήκετε». Άλλ' επί το προκείμενον επανέλθωμεν.

Εισηλθεν εις το συνέδριον των Χριστοφόνων ο Χριστοφόρος, εισεπήδησεν εις την συναγωγήν των λύκων το πρόβατον, άλλ' ην ουχ απλώς πρόβατον θηριάλωτον, αλλά πρόβατον υπό Χριστού ποιμαινόμενον και προς τους λύκους αγωνιζόμενον. Οι μεν γαρ ελύσσων και διεπρίοντο ταις κατηγορίαις και ταις απειλαίς το ποιμνιον καταδάκνοντες, ο δε μάλλον αυτούς τοις ελέγχοις διεσπάραπτεν, ή ταις απειλαίς και ταις κατηγορίαις, ως εκείνοι. Μη ψιλώς μηδ' επιπολαίως παραδράμωμεν τα λεγόμενα. Ούτος γαρ προς τολσαύτην συναγωγήν πονηρευομένων και προς τολσαύτην λύκων έφοδον κατά της αδικίας εθάρησε παρρησιάσασθαι και ειπείν μετά την πολλήν εκείνην διδασκαλίαν· «σκληροτραχηλοι και απεριτμητοι τη καρδια και τοις ωσίν, υμεις αεί τω Πνεύματι τω αγίω αντιπίπτετε, καθώς οι πατέρας

υμών», και τα εξής. Ούτως ο επί μεν γης φαινόμενος, τα δε εν ουρανῶ κατοπιριζόμενος, και ανθρώπου μεν φύσιν ενδεδυμένος, αγγέλου· δε ὄψιν και σχήμα μεταμορφωσάμενος (και τούτων ουδέν απεικός· ἔπρεπε γαρ αληθῶς εν τῷ Πρωτομάρτυρι δειχθῆναι των μαρτύρων το αξίωμα, και γνῶναι λοιπόν ἅπαντας της καινῆς χάριτος τα ἔργα)· ο του μαρτυρίου πόθος ου μόνον αγγελικὴν αξίαν χαρίζεται, αλλά και ουρανῶν ανοίγεις πύλας· ουκέτι θανάτω τας ψυχὰς παραπέμπων, ἀλλ' εἰς χεῖραν Χριστοῦ το πνεῦμα παρατιθέμενος. Ο μεν γαρ Κυριακὸς ἄνθρωπος του Σωτήρος τῷ εαυτῷ Πατρὶ εν τῷ σταυρῷ προσεφώνει, λέγων· «Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι το πνεῦμά μου», ο δε του Χριστοῦ δούλος Στέφανος, ανατείνας εἰς τον Δεσπότην, «Κύριε», φησίν, «Ἰησοῦ, δέξαι το πνεῦμά μου», ταύτη τη φωνῇ την ψυχὴν αποθέμενος. Ἄγγελοι τον εαυτῶν χορευτὴν απελάμβανον, μάλλον αὐτὸν ἄνωθεν βάλλοντες ταις ευφημίαις, ἢ εν τοῖς λίθοις κάτωθεν Ἰουδαῖοι.

Ἄλλ' ο μὲν Στέφανος οὕτω τον καλὸν αγωνισάμενος αγώνα, τον εν ουρανοῖς κλήρον ἐδέξατο, τῷ Στεφάνῳ δε τούτῳ πάντες ἐξαίφνης οἱ τίμιοι λίθοι συνεπλάκησαν, οἱ θειότατοι των Ευαγγελίων κήρυκες, μεθ' οὺς οἱ μάρτυρες, και μετ' αὐτοὺς πάλιν οἱ σωτηρίῳ ἀρετὴ διαλάμπαντες' προηγουμένως δε οἱ ἐπὶ του παρόντος μνημονευόμενοι, πολὺ και λαμπρὸν ἀπαστρέπτοντας το κάλλος της ευσεβείας, λέγω δη Πέτρος, και Ἰάκωβος, και Ἰωάννης, οἱ και της ἀποστολικῆς ἀρμονίας ἔξαρχοι και της ἐκκλησιαστικῆς εὐδοξίας στέφανοι. Οὐκ ἀφίσταμαι γὰρ της του Στεφάνου προσηγορίας, ἀλλὰ πολλάκις και μυριάκις λέγων, ἐτι διψῶν ἐπαναλαμβάνω' Στεφάνου γὰρ κόρος οὐκ ἐστι τοῖς το μακάριον τέλος των στεφάνων ἐκδεχομένοις. Οὐκοῦν, εἰ δεῖ φιλαλήθως εἰπεῖν, ἀπὸ Στεφάνου πάλιν στεφάνοις εὐωχοῦμεν και κοινωνοῦμεν αὐτῶν ταις μνήμαις, ἐπειδήπερ ἐλπίζομεν κοινωνεῖν και μένειν και συνδοξάσομεν' βεβαιούσης γὰρ της

επαγγελίας, η κοινωνία της πίστεως πολυπλασιάζεται.

Πάλιν δε ημίν, αδελφοί, των αγαθών η απόλαυσις, τω την Κυριακήν της αναστάσεως ημέραν συλλάμψαι τη μνήμη των μαρτύρων. Εν ταύτη γαρ προηγουμένως ημών τας διανοίας κατηύγασεν ο φωτισμός της δόξης του Ευαγγελίου του Χριστού, εν η τας σωματηρίους ακτίνας της δικαιοσύνης ανθήσας, το μεν σκότος της ασεβείας ηφάνισε, τας δε ψυχάς τη επιγνώσει της αληθείας ελάμπρυνε. Και όρα μοι το θαυμαστόν της ευεργεσίας και μέγιστον. Ο μεν γαρ αισθητός ούτος ήλιος ανίσχων έωθεν και ταις προδρόμοις των ακτίνων αυγαίς την ημέραν προοιμιαζόμενος, καλύπτει μεν και περιβάλλει ταις μαρμαρυγαίς την υπ' ουρανόν, αποκρύπτει δε και αμαυρεί πάντας ομού τους των αστέρων χορούς, ως μόνον αυτόν οράσθαι περιπολούντα ταις ουρανίαις αφίσιν. Ο δε γε Κύριος ημών Ιησούς Χριστός, ανατείλας ημίν εξ ύψους, κατά τη λέγουσαν περι

αυτού προφητείαν, «εν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς Ἀνατολή ἐξ ὕψους», οὐ μόνον οὐκ ἀπέκρυσσε τοὺς προ τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ δίκην ἀστέρων ἀναλάμπαντας ἀγίους καὶ προδρόμους αὐτοῦ γενομένους, ἀλλὰ κακείνους λαμπροτέρους ἐποίησε καὶ ἐτέρους ἐαυτῷ φωστήρας συνανέλαμψε. Προφήται μὲν γὰρ διέλαμπαν μετὰ τὴν ἐκείνου παρουσίαν, μᾶλλον δὲ ἢ προ ἐκείνης. Ἀμυδρὰς γὰρ οὐσης ἐτι τῆς προφητείας τοῖς εὐαγγελικαῖς τῶν Γραμματέων ἐκβάσεσιν, ὁ Σωτὴρ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον, πάντας ἐλάμπρυνε καὶ διεσάφησε, πλήρωμα νόμου καὶ προφητῶν γενόμενος. Οὐ γὰρ ἦλθε καταλύσαι τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας, ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἐπὶ δὲ τῆς νέας χάριτος περὶ ἐαυτοῦ λέγων ὁ Σωτὴρ, «ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου», οὐκ ἀπηξίωσεν ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος ἐξ ἀγαθοῦ Πατρὸς προελθὼν, τοῖς αὐτῷ δουλεύουσι μεταδοῦναι τῆς ἐαυτοῦ προσηγορίας, ἀλλὰ φησὶ πρὸς τοὺς ἐαυτοῦ μαθητὰς· «ὕμεις ἐστέ τὸ φῶς τοῦ κόσμου», καὶ «λαμπάτω τὰ ἔργα ὑμῶν

ἐμπροσθεν των ανθρώπων». Ο δε μείζον παραγαγείν έχομεν εις υπόμνησιν των ειρημένων, τούτο, χάριτι Θεού πάλιν εκθησόμεθα.

Ιωάννης Βαπτιστής, λύχνος ονομασθείς και εν τοις Ψαλμοίς προαναπεφωνημένος και υπό Κυρίου μεμαρτυρημένος. Ο μεν γαρ Προφήτης, εκ προσώπου του Πατρός, φησί περί αυτού δια της υμνωδίας· «ητοιμασα λύχνον τω Χριστώ μου», τουτέστιν, υπηρέτην και πρόδρομον ητοιμασα του φωτός, ο δε Κύριος την πατρικήν βεβαιών φωνήν, «εκείνος ήν», φησίν, «ο λύχνος ο καιόμενος». Άλλ' όμως ο λύχνος ων, τσοούτον απέσχε του αμαυρωθήναι τη του Κυρίου παρουσία, ος ην ήλιος δικαιοσύνης, ώστε και μάλλον διέλαμψε, κήρυξ ομού και θεολόγος αυτού του Σωτήρος ο Βαπτιστής γενόμενος. Ιωάννης μεν ουν δια το ένα μόνον φωτίζειν οίκον τον του Ισραήλ, λύχνος ωνομάσθη, οι δε του Σωτήρος απόστολοι, ου λύχνοι, ουδέ αστέρες, αλλά φωστήρες ανηγορευθήσαν, ουκ εν ενί κλίματι,

ουδέ μια γωνία λάμποντες, ἀλλ' ἀπασαν την υπό ουρανόν καταυγάζοντες. Ἐξαρχοι δε τούτων και κορυφαίοι ο Πέτρος και ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης, οι σήμερον ταις υπέρ Χριστού μαρτυρίαις συμνυνόμενοι, συμφώνως μεν προς το τέλος του βίου δραμόντες, διαφόροις δε του μαρτυρίου τρόποις εναθλήσαντες.

Ο μεν γαρ πρωτοστάτης και κορυφαίος της αποστολικής χορείας αναδειχθείς, οικείαν τω αξιώματι την δόξαν απηνέγκατο, τη του Σωτήρος ομοιοπαθεία τιμημένος· ο σταυρώ γαρ προσηλωθείς, την Δεσποτικήν εικόνα του βασιλέως εξετύπωσεν (εικόνα δε λέγω βασιλικήν τον σταυρόν), ουκ αισχυνόμενος επί τω πάθει, ἀλλά σεμνυνόμενος επί τω μεγάλω τροπαιώ. Μήτε γαρ αυτοίς, μήτε ημίν, μήτε τοις μεθ' ημάς, μήτε τινί ετέρω, του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, καθώς και ο Παύλος φησίν, δόξα συνέβη. Ούτω γαρ και Πέτρος φαίνεται δια τιμής έχων την σεβάσμιον εκείνην σταύρωσιν. Ηξίου

γαρ κατά κεφαλῆς κρεμασθήναι υπό των σταυρούντων δια πολλήν ευλάβειαν, ἵνα μη ἴσος εἶναι τῷ Σωτήρι δόξη, τῷ υπέρ πάσης τῆς ἀνθρωπότητος σταυρωθέντι, και πλατεῖαις, ὡσπερ ταις δια του σταυροῦ, χερσί την οἰκουμένην περιβαλόντι. Ἰάκωβος δε την κεφαλὴν ἀπετέμνετο, την ὄντως αὐτοῦ κεφαλὴν, τον Χριστόν, ἀπολαβεῖν ἐπειγόμενος. Κεφαλὴ γαρ ἀνδρός ο Χριστός, κατά τον Ἀπόστολον, και πάσης ομοῦ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ο δε μακάριος Ἰωάννης εν πολλαῖς και διαφόροις κατά τον βίον ἀθλήσας ἀγῶσι και εν πάσι διαπρέψας τοις κατορθώμασι τῆς ευσεβείας, κενόν μεν εις ὕδωρ ζεόμενον τούτο πέρας κεκριμένος, τῷ χορῷ των μαρτύρων συνηρίθμηται (παρά γαρ δικάζουσιν, ουκ ἀπό τῆς ἐκβάσεως του πάθους, ἀλλά παρ' αἰρέσεως του πόθου κρίνεται το μαρτύριον). Ἄλλ' ο μεν του θανάτου τρόπος τοιούτος ἦν, τοις δια θανάτου την ἀθάνατον μνήμην και ταις Ἐκκλησίαις χαρισάμενος. Ἐπρεπε δε ως ἀληθῶς ἐπὶ το αὐτό των προειρημένων

ανδρών τας μνήμας επιτελείσθαι, ου μόνον δια το σύμφωνον της ευσεβείας, αλλά και δια το ομότιμον της αξίας. Ούτοι γαρ μόνοι τω Κυρίω πάντοτε συσκολάζοντες και εξαίρετον ὡσπερ παρά τους λοιπούς των αποστόλων χώραν έχοντες και παρρησίαν, ου κατά την της ανθρωπίνης φιλίας πρόσληψιν, αλλά κατά θεϊκὴν αληθείας επίκρισιν.

Ἔτσι γουν ευρεῖν εν τοις μεγίστοις των θαυμάτων μόνους αυτούς παρά του Κυρίου παραληφθέντας, ως πιστοτάτους και αληθετάτους των γιγνομένων μάρτυρας· τούτο μεν επί της εν τω ὄρει θεωρίας (μόνος γαρ ην εκεί Πέτρος και Ιάκωβος και Ιωάννης, ὅτε ο σώμα το εαυτοῦ μεταμορφώσας ο Κύριος, εις ἔνδοξον και λαμπροτέραν θεότητα μετέβαλε, Μωϋσέα και Ηλίαν εν εαυτῷ παρασησάμενος και τη νεφέλη του φωτός επισκιάσας, την μεγάλην εκείνην εικόνα της βασιλείας υπέδειξε)· τούτο δε επί της Ιαείρου θυγατρὸς, ἣν θανούσαν διήγειρε· και γαρ εκεί τούτους εἶχεν ἐπόπτας της γενομένης

θαυματουργίας. Ἐτι γε μην, ἵνα μη τα καθ' ἕκαστον λέγων διατρίβω, και κατ' αὐτόν τον καιρόν του σωτηρίου πάθους τους αυτούς άνδρας παραλαβών, εθάρρησεν ειπείν, ως πιστοίς άνδράσι και βεβαιοτάτοις· «νυν η ψυχή μου τετάρακται».

Ταῦτα δε ημίν ειρήται, ουκ εις καθαίρεσιν των λοιπών αποστόλων, άλλ' ει μαρτύριον της των μνημονευομένων αρετής· ει δε δει φιλαλήθως ειπείν, και εις κοινόν των αποστόλων εγκώμιον· το γαρ υπεροχάς και επιβάσεις εν τοις αγίοις ορίζεσθαι, ουκ ανθρωπίνης αν η δοκιμασίας, άλλ' επικρίσεως και αληθείας Θεού. Ημάς δε μνήμαις τοιούτων και τηλικούτων ανδρών κοινωνείν αξιωθέντας, ευχαριστείν αναγκαίον, ουκ όσον οφείλομεν, τούτο γαρ αδύνατον, άλλ' όσον ισχύομεν, τούτο γαρ ευαπόδεκτον. Απαιτούσι δε ταύτας οι άγιοι παρ' ημών τας τιμάς, ουκ ἵνα τι κερδάνωσιν ευφημούμενοι, άλλ' ἵνα ημείς κοινωνήσωμεν ευεργετούμενοι.

Εκείνο δε πάλιν ουδένα των ευσεβών αγνοεῖν οἶομαι, ὡς οὐ μόνον Πέτρου καὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου, ἀλλὰ καὶ πάσης ομοῦ τῆς αποστολικῆς ἀρμονίας καὶ μνείας ἐπιτελοῦμεν. Εἰ γὰρ, κατὰ τὴν τῶν δογμάτων ἀλήθειαν, μελῶν τάξιν ἐπέχοντες, ἐνὸς σώματος ἀποπληροῦσι σχῆμα, δηλονότι δοξαζομένου μου μέρους ἐνός, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, «συνδοξάζεται πάντα τὰ μέλη», καὶ μάλιστα ἐπ' ἐκείνων τῶν μακαρίων καὶ τελειοτάτων ἀνδρῶν, οἱ πάντας συμφωνεῖ πρὸς ἀλήθειαν, καὶ ὁ τρόπος ομόγνωμος, καὶ ἡ πίστις ομόδοξος, καὶ ὡς κοινὰ τὰ τῆς ευσεβείας πλεονεκτήματα τούτων, κοινὰ καὶ τὰ παρὰ τῆς ἀληθείας σεμνολογήματα. Τίς δε οὐκ ἀν εὐλόγως ἠσθεῖη καὶ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πληρωθεῖη, ἀποστολικῶς χορῶ κοινωνεῖν ἠξιωμένος, τῷ πάσαν τὴν οἰκουμένην πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἀπλώσαντι τὰ τῆς ευσεβείας δίκτυα καὶ πανταχοῦ πήξαντι τὰ τῆς ἀληθείας θήρατρα, ἵνα συλλαβόμενοι πάσαν ομοῦ τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν

υπό της κακίας ηγριωμένην προσαγάγωσι τω
εξημερούντι και σώζοντι; «Εἰς πάσαν γουν την γην
εξήλθεν ο φθόγγος αυτών». Οἱ θεμέλιοι της
Εκκλησίας, οἱ σῦλοι και τα εδραιώματα της
αληθείας, οὔτοί εἰσιν αἱ ἀέναοι πηγαί του σωτηρίου,
αἱ πολὺ και πλούσιον και θεοειδές νάμα το της
διδασκαλίας προχέουσιν. Ἐπὶ τούτους ημᾶς και η
προφητικὴ παραπέμπει φωνή, λέγουσα· «αντλήσατε
ὕδωρ μετ' ευφροσύνης εκ των πηγών του Σωτηρίου».

Μνημονεύεται Πέτρος η κεφαλὴ των αποστόλων,
και συνδοξάζεται μεν αυτῷ τα λοιπά μέρη της
Εκκλησίας, επιστηρίζεται δε η Εκκλησία του Θεού.
Οὗτος γαρ εστί, κατά την δοθείσαν αυτῷ παρά του
Κυρίου δωρεάν, η αρραγής και οχυρωτάτη πέτρα, εφ'
ην την Εκκλησίαν ο Σωτὴρ ὠκοδόμησε.
Μνημονεύεται πάλιν Ἰάκωβος και Ἰωάννης, και ως
υιοὶ βροντῆς υπό του Σωτήρος προσαγορευόμενοι,
πάσας εαυτοῖς τας ομβροτόκους νεφέλας
συνεπιφέρονται· ρυγνυμένης γαρ της βροντῆς,

ανάγκη και τας νεφέλας συναθροίζεσθαι. Νεφέλας μεν ουν τους αποστολικούς και προφητικούς λόγους υποληπτέον, ων, ει και διάφοροι του κηρύγματος οι χρόνοι, αλλά σύμφωνοι της ευσεβείας οι νόμοι· εξ ενός γαρ αυτοίς και του αυτού Πνεύματος ώρμηται τα χαρίσματα. Αλλά τι τοις αδυνάτοις επεξιέναι τολμάν και της αποστολικής αρετής επαξίως πειράσθαι μνημονεύειν; Ου προς Σίμωνα ημίν, τον από της αλείας γνωριζόμενον, η των επαίνων φιλοτιμία, αλλά προς την εκείνου πίστιν την στερεάν και πάσης ομού της Εκκλησίας το στήριγμα. Ουδέ πάλιν προς τους υιούς Ζεβεδαίου τον λόγον έχομεν, αλλά προς τους Βοανεργείς, τους ερμηνευομένους, «υιούς βροντής». Πού νυν φανήσεται η βραχυτάτη του λόγου φωνή, τοσαύτης και τηλικαύτης βροντής τας πάντων ακοάς περιηκούσης;

Ουκούν αυτό τούτο μόνον την προς τους αγίους ευγνωμοσύνην αποπληρώσαι σπεύσαντες, επί την ακίνδυνον σιωπήν καταφεύγομεν, εκείνο καλώς

ειδότες, ως ενί τούτω ταις μνείαις των αγίων κοινωνεῖν
αξιούμεθα, εν τω τας εκείνων αρετάς μιμείσθαι και
ζηλούν· ουκ εν τω λόγω περιφέροντες αυτών τον βίον,
ἀλλ' εν τη γνώμη διασώζοντες αυτών τον τρόπον.
Αποδείξει γαρ ημάς εκείνων γνησίους μαθητάς, ου
συνήθεια μετά αλογίας, ἀλλ' ευσέβεια μετά
ευλαβείας και ο βίος ομόδοξος και ο τρόπος
ομόζηλος. Τιμάς μαρτύρων την μνήμην· τίμησαι και
την γνώμην· κοινωνία γαρ της μνήμης η συμφωνία
της γνώμης. Μη γαρ εκείνοις μόνοις επέλαμψεν ο
φωτισμός της γνώσεως της δόξης του Ευαγγελίου του
Χριστού; Μη γαρ εκείνοις μόνοις η χάρις
εξαπεστάλη; Αι εντολαί κοιναί, ο τρόπος κοινός, εις ο
των πόνων αγωνοθέτης, εν τω βραβείον της αληθείας,
ου γένοιτο πάντας ημάς αξιωθήναι, ευχαίς και
πρεσβείαις των μνημονευθέντων αγίων, χάριτι του
Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, ὡ η δόξα και το κράτος
εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΓΚΩΜΙΟ

ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΣΤΕΦΑΝΟ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ

Ο Χριστός ήρθε στο κόσμο για να τον σώσει και μετά από αυτόν βλάστησαν οι καρποί της Εκκλησίας. Έλαμψε ο μάρτυρας της αλήθειας και μαζί του έλαμψαν οι μάρτυρες της μεγάλης οικονομίας. Ακολούθησαν οι μαθητές το δάσκαλο βασιζοντας τα ίχνη του Κυρίου. Μετά τον Χριστό οι Χριστοφόροι, μετά τον ήλιο της δικαιοσύνης οι φάροι της οικουμένης. Και πρώτος για χάρη μας άνθησε ο Στέφανος, όχι στεφάνι πλεγμένο από ιουδαϊκά αγκάθια, αλλά από την άφθονη εκκλησιαστική σοδειά πρώτος καρπός που προσφέρθηκε στον Κύριο. Οι Ιουδαίοι έπλεξαν στεφάνι από αγκάθια και το έβαλαν στο κεφάλι του Σωτήρα, παρουσιάζοντας

στον Κύριο του αμπελώνα καρπούς αντάξιους της κακής γεωργίας τους, όπως προανήγγελλε με την προφητεία λέγοντας: «αμπελώνας του Κυρίου Σαβαώθ είναι ο οίκος του Ισραήλ και ο άνθρωπος από τη φυλή του Ιούδα είναι νέος αγαπημένος βλαστός. Περίμενα να κάνει σταφύλια, αλλά έκανε αγκάθια».¹ Οι εργάτες όμως της ευαγγελικής αλήθειας ως πρώτο προοίμιο της ευσέβειας και πρώτες επαρχές της καλλιέργειας προσφέρουν στον Κύριο τον άγιο άνδρα Στέφανο, σαν κάποιο αληθινό στέφανο συναρμοσμένο από πολλές και διάφορες αρετές. Κατά πρώτον στον θαυμάσιο αυτόν άνθρωπο αναθέτουν τη φροντίδα των χηρών, έχοντας τη μαρτυρία των Αποστόλων που κατά την κρίση και την εκλογή τους ήταν πιστός και γεμάτος από Πνεύμα άγιο, κι έπειτα εξαιτίας της πνευματικής του σοφίας. Γιατί έδειχνε τόσο θερμό ζήλο για το κήρυγμα του θείου λόγου, ώστε ακολουθούσαν τις διδασκαλίες του θαυμαστές εκδηλώσεις της θείας ενέργειας. Γιατί

λέει, «ο Στέφανος γεμάτος πίστη και δύναμη πραγματοποιούσε μεγάλα σημεία».² Τίποτε δε θεωρούσε ικανό να τον εμποδίσει στη φροντίδα του για τις χήρες, αλλά και τη φροντίδα αυτή εκτελούσε πρόθυμα και τη διδασκαλία δεν εγκατέλειπε. Και ήταν μεγάλος ο θαυμασμός γι' αυτόν για την υπεροχή της φιλόπονης διάνοιάς του. Του ανέθεσαν την επιμέλεια των κηρών και καταγινόταν με τη φροντίδα των ψυχών· τις πρώτες έτρεφε με ψωμί, ενώ τις άλλες τις παιδαγωγούσε με το λόγο· σ' εκείνες παρέθετε τραπέζι υλικό, στις άλλες πρότεινε τραπέζι πνευματικό.

Ήταν πράγματι άνθρωπος αγαθός και γεμάτος από Πνεύμα άγιο. Με την αγαθότητα της προαίρεσής του εργαζόταν στην υπηρεσία των φτωχών, ενώ με την παρρησία και τη δύναμη του Πνεύματος αποστόμωνε τους εχθρούς της αλήθειας. Αντέκρουε τους πάντες και κατανικούσε τους πάντες με το λόγο της αλήθειας, γκρεμίζοντας συλλογισμούς και κάθε

έπαρση που υψωνόταν κατά της γνώσης του Θεού.³ Είχε τόση δύναμη λόγου, ώστε, κατά τη μαρτυρία της αγίας Γραφής, να μην μπορεί κανένας ν' αντισταθεί στη σοφία και στη δύναμη του Πνεύματος με το οποίο μιλούσε.⁴ Ο κήρυκας όμως της αλήθειας οδηγήθηκε στο συνέδριο της απιστίας. Πρέπει επιτροχάδην κάπως ν' αποδώσουμε στον Πρωτομάρτυρα την οφειλή μας, που δε μας επέτρεψε να ολοκληρώσουμε χτες η ασθένεια του σώματός μου και σήμερα να ολοκληρώσουμε για τους αγίους αποστόλους το δικό τους μνημόσυνο. Κατά πρώτον βέβαια τα εγκώμια των αγίων δεν περιορίζονται ούτε σε ημέρες ούτε σε χρόνους, γιατί λέει: «ο δίκαιος θα μείνει να μνημονεύεται στους αιώνες».⁵ Έπειτα απευθύνονται σ' αυτούς που δεν έχουν διάφορες γνώμες. Ούτε λοιπόν μάρτυρες υπάρχουν χωρίς αποστόλους ούτε πάλι απόστολοι χωρίς τους μάρτυρες. Γιατί οι απόστολοι είναι διδάσκαλοι των μαρτύρων και οι μάρτυρες είναι εικόνες των

αποστόλων. Έχοντας λοιπόν ο μακάριος Στέφανος την εικόνα και τη σφραγίδα εκείνων, το σταυρό, και με το θάνατό του πρώτος στεφανώθηκε με το στέφανο του μαρτυρίου. Με την υπομονή όμως του μαρτυρίου τίμησε τους δασκάλους του κι έγινε αληθινά στέφανος· και στέφανος των καλών δασκάλων δεν ήταν η τιμή από τον έπαινο, αλλά η προκοπή της Εκκλησίας, όπως ο θείος Απόστολος γράφοντας στους Κορινθίους λέει: «αδελφοί αγαπητοί και περιπόθητοι, χαρά και στέφανός μου, σταθείτε έτσι σταθεροί στον Κύριο».⁶ Αλλά ας επανέλθουμε στο θέμα μας.

Ο Χριστοφόρος εισήλθε στο συνέδριο των Χριστοκτόνων· πήδησε το πρόβατο μέσα στη συναγωγή των λύκων. Δεν ήταν όμως απλό πρόβατο λεία των θηρίων, αλλά πρόβατο που το έβοσκε ο Χριστός και αγωνιζόταν κατά των λύκων. Λυσσούσαν αυτοί κι έτριζαν τα δόντια τους, σπαράζοντας το ποίμνιο με τις κατηγορίες και τις απειλές. Αυτός

ὅμως τους κατασπάραζε περισσότερο με τους ελέγχους του από ό,τι εκείνοι με τις απειλές και τις κατηγορίες. Ας μη προσπεράσομε έτσι απλά και επιπόλαια τα λεγόμενα. Γιατί αυτός σε μία τόσο μεγάλη σύναξη ραδιούργων και τόσο δυνατή έφοδο λύκων πήρε το θάρρος να μιλήσει απερίφραστα κατά της αδικίας και να πει έπειτα από την πολλή εκείνη διδασκαλία: «σκληροτράχηλοι και απερίτμητοι στην καρδιά και σ' αυτιά, εσείς πάντοτε αντιστρατεύεστε στο άγιο Πνεύμα, όπως οι πατέρες σας»⁷ και τα επόμενα. Έτσι φερόταν αυτός που τον έβλεπαν στη γη, καθρεφτιζόταν όμως στον ουρανό: ήταν βέβαια ντυμένος με φύση ανθρώπου, μεταμορφώθηκε όμως κι έλαβε όψη αγγέλου και μορφή (και τίποτε από αυτά δεν ήταν αφύσικο: γιατί έπρεπε σ' αλήθεια με τον πρωτομάρτυρα να δειχθεί η αξία των μαρτύρων και να γνωρίσουν όλοι στο εξής τα έργα της νέας χάριτος). Ο πόθος του μαρτυρίου δεν χαρίζει μόνο αγγελική αξία αλλά και ανοίγει τις πύλες των

ουρανών· δεν σέλλει πλέον τις ψυχές στο θάνατο, αλλά αποθέτει το πνεύμα στα χέρια του Χριστού. Ο Κύριος βέβαια και Σωτήρας μας ως άνθρωπος πάνω στο σταυρό μιλούσε στον Πατέρα του και του έλεγε· «Πατέρα μου, στα χέρια σου αποθέτω το πνεύμα μου»,⁸ ο δούλος όμως του Χριστού Στέφανος αποτεινόμενος στο Δεσπότη του λέει· «Κύριε Ιησού, δέξου το πνεύμα μου»,⁹ παραδίνοντας με τα λόγια αυτά την ψυχή του. Οι άγγελοι έπαιρναν το συγχορευτή τους και περισσότερο τον άγγιζαν οι έπαινοι που του έρχονταν από τον ουρανό από όσο τον χτυπούσαν στη γη οι πέτρες των Ιουδαίων.

Ο Στέφανος λοιπόν αφού με τον τρόπο αυτόν αγωνίστηκε τον καλόν αγώνα, έγινε μέτοχος της ουράνιας κληρονομίας. Όμως με τον Στέφανο αυτόν συμπλέχτηκαν ξαφνικά όλες οι πολύτιμες πέτρες, οι θεϊκότατοι κήρυκες των Ευαγγελίων, έπειτα από αυτούς οι μάρτυρες και έπειτα πάλι από αυτούς όσοι διέλαμψαν με τη σωτήρια αρετή. Περισσότερο όμως

αυτοί που μνημονεύονται επί του παρόντος απαστρέφουν πολύ και λαμπρό το κάλλος της ευσέβειας, εννοώ ο Πέτρος, ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης, οι εξάρχοντες του αρμονικού αποστολικού χορού και οι στέφανοι της εκκλησιαστικής ευδοξίας. Δεν παύω ν' αναφέρω το όνομα του Στεφάνου, αλλά ενώ το λέγω χίλιες και μύριες φορές, δεν χορταίνω να το επαναλαμβάνω. Γιατί δεν υπάρχει κόρος για το Στέφανο για όσους περιμένουν το μακάριο τέλος των στεφάνων. Αν πρέπει λοιπόν να μιλήσω με φιλαλήθεια, αρχίζοντας από το Στέφανο πάλι απολαμβάνομε στεφάνια κι εμείς και συμμετέχομε στα μνημόσυνά τους, επειδή ελπίζομε να γίνομε κοινωνοί αυτών, να μένομε μαζί τους και να συνδοξαστούμε μαζί τους' γιατί όταν βεβαιώνει η επαγγελία, η κοινωνία της πίστης πολλαπλασιάζεται.

Και πάλι, αδελφοί μου, μας δίνεται η ευκαιρία ν' απολαύσομε τα αγαθά με το να συνανατείλει η Κυριακή ημέρα της ανάστασης μαζί με τη μνήμη των

μαρτύρων.¹⁰ Γιατί την ημέρα αυτή καταύγασε το νου μας ο φωτισμός της δόξας του Ευαγγελίου του Χριστού, κατά την οποία, βγάζοντας σαν άνθη τις σωτήριες ακτίνες της δικαιοσύνης, αφάνισε το σκοτάδι της ασέβειας και καταλάμπρυνε τις ψυχές με την επίγνωση της αλήθειας. Και πρόσεχε, σε παρακαλώ, το θαυμαστό μεγαλείο της ευεργεσίας. Ο αισθητός ήλιος μας ανεβαίνοντας την αυγή και προαναγγέλλοντας την ημέρα με την πρόδρομη λάμψη των ακτίνων του καλύπτει και αγκαλιάζει όλη την υφήλιο με την ακτινοβολία του, κρύβει όμως και θαμπώνει όλους μαζί τους χορούς των άστρων, ώστε να φαίνεται μόνο αυτός κάνοντας την περιφορά του κάτω από τις ουράνιες αψίδες. Αλλά ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός, όταν ανέτειλε για χάρη μας από τον ουρανό, σύμφωνα με την προφητεία που μιλά γι' αυτόν,¹¹ όχι μόνο δεν απέκρυψε τους αγίους που έλαμπαν πριν από τον ερχομό του όμοιοι με άστρα κι έγιναν πρόδρομοί του, αλλά και εκείνους τους

έκανε λαμπρότερους κι έκανε να λάμψουν μαζί του κι άλλα άστρα. Και πράγματι προφήτες έλαμψαν μετά την παρουσία εκείνου και περισσότερο τότε, παρά πριν από αυτήν. Γιατί, ενώ ήταν αμυδρή ακόμα η προφητεία παρά τις ευαγγελικές εξηγήσεις των Γραμματέων, ο Σωτήρας μας, αφού ήλθε στον κόσμο, φώτισε όλους τους προφήτες και τους διασάφησε, αφού έγινε ολοκλήρωση του νόμου και των προφητών. Γιατί δεν ήρθε για να καταλύσει το νόμο και τους προφήτες, αλλά να τους συμπληρώσει.¹² Την εποχή τώρα της νέας χάριτος ο Σωτήρας λέγοντας για τον εαυτό του «Εγώ είμαι το φως του κόσμου»¹³ τούτου, δεν έκρινε ανάξιο του η πηγή της αγαθότητας που προήλθε από αγαθό Πατέρα να μεταδώσει το όνομα σ' εκείνους που ήταν δούλοι του, αλλά λέει στους μαθητές του· «εσείς είστε το φως του κόσμου»,¹³ και «ας λάμψουν τα έργα σας μπροστά στα μάτια των ανθρώπων».¹⁴ Το μεγαλύτερο με το οποίο μπορούμε να βεβαιώσουμε αυτά που

αναφέραμε αυτό πάλι θα εκθέσομε με τη χάρη του Θεού.

Πρόκειται για τον Ιωάννη τον Βαπτιστή, που ονομάστηκε λύχνος και έχει προαναγγεληθεί μέσα στους ψαλμούς και μαρτυρηθεί κι από τον Κύριο. Ο προφήτης λοιπόν μιλώντας εκ μέρους του Πατέρα λέει με τον ψαλμό του γι' αυτόν, «ετοιμάσα λύχνο γι' αυτόν που έχω κρίσει»,¹⁵ δηλαδή 'ετοιμάσα υπηρέτη και πρόδρομο του φωτός'. Ο Κύριος πάλι επιβεβαιώνοντας τη φωνή του Πατέρα λέει: «εκείνος ήταν το αναμμένο λυχνάρι».¹⁶ Όμως αυτός που ήταν λυχνάρι, όχι μονάχα δεν θάμπωσε καθόλου από την παρουσία του Κυρίου, που ήταν ο ήλιος της δικαιοσύνης, αλλά και πιο πολύ έλαμψε κι ο Βαπτιστής έγινε κήρυκας μαζί και θεολόγος του ίδιου του Σωτήρα. Ο Ιωάννης λοιπόν επειδή φωτίζει ένα έθνος μόνο, τον Ισραήλ, ονομάστηκε λύχνος. Οι απόστολοι όμως του Σωτήρα δεν ονομάστηκαν λύχνοι ούτε αστέρες, αλλά ανακηρύχτηκαν φάροι, επειδή

δεν έλαμπαν σε μια περιοχή ούτε σε μια γωνιά, αλλά καταύγαζαν όλη την υφήλιο. Πρώτοι από αυτούς και κορυφαίοι ήταν ο Πέτρος, ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης, που τιμούμε σήμερα για τη μαρτυρία τους για το Χριστό, που έτρεξαν ομόφωνα στο τέλος της ζωής, άθλησαν όμως με διάφορους τρόπους μαρτυρίου.

Ο ένας αναδείχτηκε πρωτοστάτης και κορυφαίος του αποστολικού χορού, αποκόμισε την αντίστοιχη στο αξίωμά του δόξα τιμημένη με το ίδιο με το Σωτήρα πάθος του σταυρού. Γιατί αυτός που καρφώθηκε στο σταυρό έγινε τύπος της δεσποτικής εικόνας του βασιλιά (και βασιλική εικόνα εννοώ το σταυρό). Δεν ντράπηκε για το πάθος, αλλά είχε καύχημα το μεγάλο του τρόπαιο. Γιατί ούτε σ' αυτούς, ούτε σ' εμάς, ούτε στους μεταγενέστερούς μας, ούτε σε κάποιον άλλο έτυχε η δόξα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού,¹⁷ καθώς λέει ο Παύλος. Έτσι φαίνεται κι ο Πέτρος να τιμά τη σεβάσμια εκείνη σταύρωση.¹⁷ Γιατί έκρινε άξιο από μεγάλη ευλάβεια

να κρεμαστεί από τους σταυρωτές του με το κεφάλι κάτω, για να μη νομιστεί ότι είναι ίσος με το Σωτήρα, που σταυρώθηκε για χάρη όλης της ανθρωπότητας και με πλατιά ανοιγμένα χέρια, όπως επάνω στο σταυρό, αγκάλιασε την οικουμένη. Του Ιακώβου πάλι έκοψαν το κεφάλι, καθώς βιαζόταν ν' απολαύσει την πραγματική κεφαλή του, το Χριστό. Γιατί κεφαλή του ανθρώπου, κατά τον Απόστολο, ¹⁸ είναι ο Χριστός, και όλης μαζί της Εκκλησίας κεφαλή.¹⁹ Τέλος ο μακάριος Ιωάννης, αφού άθλησε στη ζωή του σε πολλούς και διάφορους αγώνες και διακρίθηκε σε όλους με τα κατορθώματα της ευσέβειας, καταδικασμένος να λάβει το τέλος της ζωής αυτής σε βραστό νερό, συναριθμήθηκε στο χορό των μαρτύρων²⁰ (γιατί από τους δίκαιους κριτές το μαρτύριο δεν κρίνεται από την τελική έκβασή του, αλλά από τη συγκατάθεση της βούλησης). Τέτοιος ήταν ο τρόπος του θανάτου εκείνων που με το θάνατο τους χάρισαν αθάνατη στις Εκκλησίες τη μνήμη

τους. Και αληθινά έπρεπε να τελούνται από κοινού οι μνήμες των αγίων ανδρών που αναφέρθηκαν όχι μόνο εξαιτίας της συμφωνίας τους στην ευσέβεια, αλλά και εξαιτίας της ισότητας της αξίας τους. Γιατί αυτοί οι τρεις ήταν πάντοτε μαζί με τον Κύριο και είχαν ξεχωριστή θέση από τους άλλους αποστόλους και παρρησία, που δεν την έλαβαν εξαιτίας ανθρώπινης φιλίας, αλλά σύμφωνα με θεϊκή κρίση της αληθινής τους αξίας.

Γι' αυτό στα μεγαλύτερα θαύματα μπορούμε να δούμε ότι μόνο αυτούς έχει μαζί του ο Κύριος, ως μάρτυρες πολύ αξιόπιστους και πολύ αληθείς. Αυτό έγινε κατά τη θεωρία στο όρος²¹ (γιατί εκεί βρίσκονταν μόνο ο Πέτρος, ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης, όταν ο Κύριος μεταμορφώνοντας το σώμα του το μετέβαλε σε θεότητα ένδοξη και όλο λάμψη, έχοντας κοντά του τον Μωυσή και τον Ηλία, και με τη φωτεινή νεφέλη με την οποία τους κάλυψε, τους έδειξε τη μεγάλη εκείνη εικόνα της βασιλείας). Το

ίδιο έγινε και στην περίπτωση της κόρης του Ιαείρου, που είχε πεθάνει και την ανάστησε.²² Γιατί και εκεί αυτούς είχε θεατές της θαυματουργίας του. Ακόμα, για να μην καθυστερώ αναφέροντας μια μια τις περιπτώσεις, και τις ώρες του σωτηρίου Πάθους του είχε πάρει τους ίδιους μαθητές και είχε το θάρρος να πει σ' αυτούς που του ήταν πιστοί και αφοσιωμένοι «τώρα η ψυχή μου είναι γεμάτη ταραχή».²³

Αυτά δεν σας τα είπα για να υποβιβάσω τους άλλους αποστόλους, αλλά για να επιβεβαιώσω την αρετή εκείνων. Κι αν πρέπει να πω την αλήθεια, και για κοινό εγκώμιο των αποστόλων. Γιατί το να ορίζει κανείς υπεροχές κι ανωτερότητες για τους αγίους δεν είναι έργο ανθρώπινης επιδοκιμασίας, αλλά της αληθινής κρίσης του Θεού. Εμείς όμως που αξιωθήκαμε να εορτάζουμε τις μνήμες τέτοιων και τόσο μεγάλων αγίων είναι ανάγκη να ευχαριστούμε όχι όσο οφείλομε, γιατί αυτό είναι αδύνατο, αλλά όσο μπορούμε, πράγμα που είναι εύκολα αποδεκτό. Οι

άγιοι απαιτούν από εμάς αυτές τις τιμές, όχι για να κερδίσουν τις επευφημίες, αλλά για να ευεργετηθούμε συμμεριζόμενοι τις επευφημίες.

Το άλλο πάλι νομίζω ότι κανένας από τους ευσεβείς δεν αγνοεί ότι, όχι μόνο του Πέτρου και του Ιακώβου και του Ιωάννη, αλλά και όλου μαζί του αρμονικού χορού των αποστόλων τα μνημόσυνα επιτελούμε. Αν, σύμφωνα με την αλήθεια των δογμάτων, έχοντας θέση μελών, αποτελούν τα σύνολο ενός σώματος, είναι φανερό ότι όταν δοξάζεται ένα μέλος μου, όπως λέει ο Απόστολος,²⁴ «δοξάζονται μαζί όλα τα μέλη» και μάλιστα σ' εκείνους τους μακάριους και τελειότατους άνδρες, που όλη η συμπεριφορά τους συμφωνεί με την αλήθεια και είναι ο τρόπος ομόγνωμος και η πίστη κοινή. Και όπως είναι κοινά τα ευσεβή σημεία στα οποία πλεονεκτούν, είναι κοινά και τα εγκώμια εκ μέρους της αλήθειας. Ποιος είναι αυτός που δε θα ευχαριστιόταν δικαιολογημένα και δε θα γέμιζε από

το άγιο Πνεύμα, όταν έχει αξιωθεί να πάρει μέρος στον αποστολικό χορό, που οδήγησε όλη την οικουμένη στην επίγνωση της αλήθειας, που άπλωσε τα δίχτυα της ευσέβειας για να συλλάβει όλη την οικουμένη και που παντού έστησε τις παγίδες της αλήθειας, ώστε πιάνοντας όλη μαζί την ανθρωπότητα, που είχε από την κακία περιέλθει σε κατάσταση αγριότητας, να την οδηγήσει σ' Εκείνον που εξημερώνει και σώζει; «Σ' ολόκληρη τη γη ακούστηκαν τα λόγια τους».²⁵ Τα θεμέλια της Εκκλησίας, οι στύλοι και τα εδραιώματα της αλήθειας, αυτοί είναι οι αέναες πηγές της σωτηρίας, που ξεχύνουν άφθονο και πλούσιο και θεϊκό το νάμα της διδασκαλίας. Σ' αυτούς μας παραπέμπει και η προφητική φωνή που λέει: «αντλήστε νερό με χαρά από τις πηγές της σωτηρίας».²⁶

Μνημονεύεται ο Πέτρος, η κεφαλή των αποστόλων, και μαζί του συνδοξάζονται τα λοιπά μέλη της Εκκλησίας, και στηρίζεται η Εκκλησία του

Θεού. Γιατί αυτός είναι, κατά τη δωρεά του Θεού, η αρράγιστη και ακλόνητη πέτρα, που επάνω σ' αυτήν οικοδόμησε ο Σωτήρας την Εκκλησία του. Μνημονεύεται πάλι ο Ιάκωβος και Ιωάννης, που, αποκαλούμενοι από τον Σωτήρα και ως «υιοί της βροντής», έχουν μαζί τους όλα τα σύννεφα που φέρνουν τη βροχή· όταν ξεσπά η βροντή, είναι ανάγκη να μαζεύονται και τα σύννεφα. Ως σύννεφα πρέπει να εννοήσομε τους λόγους των αποστόλων και των προφητών, για τους οποίους, αν και ήταν διαφορετικοί οι χρόνοι του κηρύγματος, ήταν όμως σύμφωνοι οι νόμοι της ευσέβειας· γιατί οι δωρεές τους ξεκινούν από ένα και το αυτό Πνεύμα. Αλλά γιατί να τολμούμε ν' ασχολούμαστε με τα αδύνατα και να προσπαθώ να μνημονεύω επάξια την αποστολική αρετή; Η γενναιοδωρία μας για εγκώμια δεν απευθύνεται στο Σίμωνα, τον γνωστό μας από την αλιεία, αλλά προς τη στερεά πίστη εκείνου και το στήριγμα όλης μαζί της Εκκλησίας. Ούτε πάλι

απευθύνομε το λόγο μας στους υιούς του Ζεβεδαίου, αλλά στους «Βοανεργείς», που εξηγούνται ως «υιοί βροντής». Πού θα σταθεί λοιπόν αυτή η βραχύτατη φωνή του λόγου μας, τη στιγμή που μια τόσο μεγάλη και τόσο δυνατή βροντή περιηχεί στις ακοές όλων;

Αφού λοιπόν σπεύσαμε να ξεπληρώσομε τόσο μονάχα την ευγνωμοσύνη προς τους αγίους, καταφεύγομε στην ακίνδυνη σιωπή, γνωρίζοντας καλά εκείνο, ότι ως προς αυτό μόνο είμαστε άξιοι να μετέχομε κατά τα μνημόσυνα των αγίων, στο να μιμούμαστε και να γινόμαστε ζηλωτές των αρετών εκείνων· να μην περιφέρομε τη ζωή τους στους λόγους μας, αλλά να διασώζομε τον τρόπο τους στην προαίρεσή μας. Γιατί γνήσιους μαθητές εκείνου δε θα μας αποδείξει μια συνήθεια ασυνείδητη, αλλά η ευλαβική πίστη και βίος στηριγμένος σε κοινά δόγματα και διαγωγή που μιμείται τα ίδια πρότυπα. Τιμάς τη μνήμη των μαρτύρων; Τίμησε και τη γνώμη τους. Γιατί κοινωνία της μνήμης είναι η συμφωνία

της γνώμης. Μήπως ο φωτισμός από τη γνώση της δόξας του Ευαγγελίου του Χριστού έλαμψε μόνο σ' εκείνους; Μήπως η χάρη στάλθηκε μόνο σ' εκείνους;²⁷ Είναι κοινές οι εντολές, κοινός ο τρόπος, ένας ο αγωνοθέτης των αθλημάτων, ένα το βραβείο της αλήθειας, το οποίο είτε ν' αξιωθούμε όλοι εμείς με τις ευχές και τις πρεσβείες των αγίων που μνημονεύσαμε, με τη χάρη του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, στον οποίο ανήκει η δόξα και η δύναμη στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ησ. 5, 7.
2. Πράξ. 6,8 ε
3. Β' Κορ. 10,15.
4. Πράξ. 6, 10.
5. Ψαλμ. 111,7.
6. Φιλ. 4, 1.

7. Πράξ. 7, 51.
8. Λουκά 13, 46.
9. Πράξ. 7, 59.
10. Το έτος που εκφωνήθηκε η ομιλία έπεσε η εορτή του Αποστόλου Ιωάννη σε ημέρα Κυριακή.
11. Λουκά 1, 79.
12. Ματθ. 5, 18.
13. Ιω. 8, 12.
14. Ματθ. 5, 15.
15. Ψαλμ. 131, 17.
16. Ιω. 5, 34.
17. Γίνονται δεκτές οι προτάσεις του εκδότη για τη συμπλήρωση του κειμένου.
18. Α' Κορ. 11, 3.
19. Εφ. 5, 23.
20. Η μετάφραση ακολουθεί την πρόταση με διάρθρωση τον εκδότη.
21. Ματθ. 17, 1 ε.

22. Μάρκ. 5, 37.

23. Ιω. 12, 27.

24. Α. Κορ. 12, 26.

25. Ψαλμ. 18, 5.

26. Ησ. 12, 3.

27. Β' Κορ. 4, 4· 6.